

amely egy régóta tátongó űrt tölt be a gondolkodó ember polcán.

ZSOLNAI GYÖRGY

(Főszerkesztő Boros Gábor,
Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007,
1434 oldal, 5500 Ft)

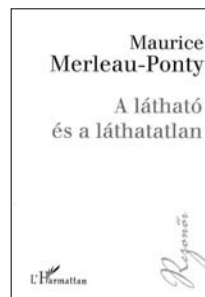
MAURICE MERLEAU-PONTY: *A látható és a láthatatlan*

A neves francia fenomenológus, Maurice Merleau-Ponty torzóban maradt, majd posztumusz publikált kései főművét, mely a L'Harmattan Kiadó gondozásában jelent meg 2007-ben, először tarthatja kezében a magyar olvasó. A töredékben maradt munka „kiteljesítését” célzandó a szerkesztő, Claude Lefort nyomán a magyar fordítók is kitüntetett figyelmet szenteltek a szövegtörzshöz kapcsolódó, nagyszámú „munkajegyzet” mellékletként való közlésére, ami már korábban szokássá vált az adott szöveget érintő gyakorlatban. A szerzőnek magyarul eddig mindössze egy kötete, *A filozófia dicsérete* és néhány tanulmánya jelent meg igényes, filozófiai, illetve művészetelméleti folyóiratokban, valamint tematikus esszékötetekben, melyek által bepillantást nyerhet-

tünk gondolkodásának gazdagságába és az ezt kifejezésre juttató nyelvhasználatának eredetiségébe. A (lezáratlan) életművet záró főmű azonban váratott magára.

A fenomenológusok alapvetően egyetértettek abban, hogy a karteziánus megalapozású tudomány a szubjektumban „már mindig is” meglévő ideák vagy az *én* struktúrája által, abból kiindulva olyan absztrakt valóságleírást alkotott meg, amely az élettől teljesen idegen modellként elszakította egymástól az életet magát és az arról szóló tudományt. Ez a matematizálás kiterjedt az élet minden területére; a filozófián túl természetesen a kultúrára, a művészetre és valamiképpen mindenre, amivel az ember evilági ténykedése során szembesül. Hasonló átfogó igényt támasztott Merleau-Ponty is, s ezt a szándékát nemcsak filozófusként, hanem történelmszöveggé, esztétiként és kultúrkritikusként is kifejezésre juttatta. Ennek a szerteágazó érdeklődésnek arányos összefoglalója *A látható és a láthatatlan*.

A kötetet olvasva nyomban szembetűnik, hogy a szerző a kifejtendő témákat mennyire könnyed írói stílusban és poétikus erővel kezeli, de ez a stílust érintő észrevétel nem kérdőjelezheti meg, hogy *valóban* filozófiai munkát, sőt önálló fi-

lozófiát tartunk kézben. Ha lenne is bennünk ilyen kétely, gyorsan eloszlik, mielőtt észrevesszük a rejtett összefonódásokat, egymásra-hajlásokat a szövegben, és világossá válik, hogy Merleau-Ponty úgy írta könyvét, ahogyan filozófiai érdeklődése vezette: a nyelvvel és a „kérdéssel”, a kérdezni tudás adottságával igyekezett felfedni a Lét viszonyait, vonatkozások bonyolult szövevényét, melyek logikailag előzik meg a beszélt nyelvet, pontosabban a külvilág leírásait. Többek közt épp ezért paradox és bravúros nyelvi kísérlet *A látható és a láthatatlan*, melynek egyik központi terminusa már nem azonos a világ tapasztalatát: gyönyöreit és szenvedéseit megélt *testtel*, mint a korai főműben, *Az érzékelés fenomenológiájában*, hanem annak helyébe a „Hús”-t állítja, a világ húsát, amelyben összefonódik az érzékelő és az érzékelt.

Merleau-Ponty ontológiája a megalapozásnak nem azt a formáját követi, amely az észleléstől elkülöníthető, érzékfeletti szférát teszi meg a megismerés elsődleges alapjának, hanem — miként a fenomenológia más képviselői is tették — az eredet nyomába eredvén valami változatlan kutatásába fog. Ilyen eredetként jelenik meg a Hús (*chair*), mely nem mint transzcendens létező áll előttünk, hanem olyan metaforaként szerepel, amely a szerző elképzeléseinek megfelelő-

en nyelvileg is kinyilvánítja, hogy világértésünknek igenis megkerülhetetlen alapja az ember és a külvilág, az élet eredendő, redőződő testisége.

BORÓK SZABOLCS

(Fordította Farkas Henrik és Szabó Zsigmond, L'Harmattan Kiadó,
Budapest, 2007, 314 oldal, 2700 Ft)

JÖRG VON UTHMANN: *Gyilkosok és detektívek* *A gyilkosságok rövid kultúrtörténete*

Az emberiséget oly sok ösztön mellett az ölés ösztöne is jellemzi. Voltak, vannak intézményesített alkalmak (háborúk), amikor a gyilkosság, mások elpusztítása oly módon, melyre az állatvilágban egyetlen egyed sem lenne képes, megszokássá válik. A vérgőzös emberi történelemben akadnak olyan időszakok — természetesen ebből van jóval kevesebb —, amelyeket nem terhel háború. Persze ilyenkor is voltak, vannak és lesznek olyan embertársaink, akik életének legfőbb célja mások likvidálása a legváltozatosabb módokon. Még szerencse, hogy — legalábbis ideális esetben — a magányos gyilkosokat eléri végzetük, az igazságszolgáltatás.